

Motion till riksdagen 2005/06:Ub343

av Lars Leijonborg m.fl. (fp)

En liberal politik för gymnasieskolan

1 Sammanfattning

Gymnasieskolan ska vara en bildningsinstitution, där varje elev får möjlighet att erövra djupt rotad kunskap inom det ämnesområde som han eller hon har valt. En förutsättning för detta är dels att gymnasieskolan får ökad möjlighet att fokusera på kunskapsmålen och inte belastas med alltför många sidouppgifter, dels att skolans arbetsmiljö präglas av ordning och trygghet.

Folkpartiet liberalerna anser att den reform som gjorde alla gymnasieutbildningar treåriga och mer teoretiska har inneburit stora problem för många ungdomar. I stället för att klara en kortare mer specialiserad utbildning, misslyckas många elever. De tröttnar och hoppar av. Var fjärde elev når aldrig gymnasiets mål. Alla elever vill inte läsa vidare på högskolan. Därför bör det också finnas yrkesförberedande program och lärlingsutbildningar som inte ger högskolebehörighet. Sådan behörighet ska kunna läsas in senare i livet.

Folkpartiet liberalerna vill införa tre typer av gymnasieprogram med tre olika examina: Studieförberedande program som leder fram till studentexamen och behörighet till högskolan, yrkesförberedande program som leder fram till en yrkesexamen och lärlingsprogram, med mycket arbetsplatsförlagd tid som leder fram till en lärlingsexamen.

Gymnasieskolans mål, utvärdering, information, betyg och stödinsatser bör ses över och förbättras. Målen bör bli färre och tydligare. Nationella prov bör användas i fler ämnen. En sexgradig målrelaterad betygsskala bör införas. Den som behöver extra stöd ska kunna få det.

Det individuella programmet bör avskaffas. Målen för grundskolan ska uppnås innan eleven får börja i gymnasieskolan. Därför vill Folkpartiet liberalerna att grundskolans kunskapsutvärdering och stödinsatser måste förbättras tidigt i skolan. En "läsa-skriva-räkna-garanti" ska införas på lågstadiet. Den ska garantera elever stöd om de behöver det för att nå målen.

Ordning är en förutsättning för lärande. Det måste därför finnas en grundläggande struktur på lektioner och raster som skapar goda förutsättningar för både lärande och trygghet. Det är alltid de elever som har det svårast i skolan som förlorar på oordning. Skolan är en stor arbetsplats där alla måste visa

Fel! Okänt namn på

respekt för varandra och gemensamt arbeta för att nå målen. Både lärarnas och elevernas roll måste bli tydligare i skolan. Alla elever har rätt till trygghet och arbetsro. Därför måste lärares befogenheter att vidta åtgärder mot störande elever stärkas och göras tydligare i lagstiftningen.

Folkpartiet liberalerna vill göra det svårare för skolor att strunta i tillgängligheten för funktionshindrade. Kommuner som inte gör vad de ska för att alla elever ska kunna tillgodogöra sig undervisningen ska kunna bötfällas. Alla utvecklingsstörda elever ska ha rätt att välja den gemenskap och specialkompetens som särskolan erbjuder. Särskolan ska utvecklas, inte avvecklas.

Lärarnas status har tillåtits sjunka de senaste decennierna. Detta har skett genom att lärares möjlighet att styra över sin arbetstid har minskat men också genom att lärarutbildningen har blivit alltför likformig för alla typer av lärare. Folkpartiet liberalerna vill införa en auktorisation för behöriga lärare. För behörighet ska både tillräcklig ämneskompetens och tillräcklig pedagogisk och didaktisk kompetens krävas. Ett förbud ska införas mot att tillsvidareanställa obehöriga lärare.

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	1
2	Innehållsförteckning.....	3
3	Förslag till riksdagsbeslut.....	4
4	Gymnasieskolan – en bildningsinstitution.....	7
5	Kunskap – skolans huvuduppgift	8
5.1	Bakgrund.....	9
5.2	Minska likriktningen	9
5.3	Tydliga studieförberedande program	10
5.4	Avskaffa det kursutformade gymnasiet.....	11
5.5	Satsa på yrkesutbildningen.....	11
5.6	Riktiga lärlingsutbildningar.....	12
5.7	Entreprenörskap kräver kunskap	12
5.8	Avskaffa det individuella programmet	13
5.9	Höj förkunskapskraven	13
5.10	Nationella prov i fler ämnen än i dag	14
5.11	Ämnesbetyg och fler steg i betygsskalan	14
5.12	Inför externa examinatorer	15
6	Ordning – en förutsättning för lärande	15
6.1	Grundläggande värderingar.....	16
6.2	Läraryrollen.....	16
6.3	Elevrollen.....	17
6.4	Mobbning.....	18
6.4.1	Förebygg och upptäck mobbning	19
6.4.2	Snabba åtgärder vid mobbning	19
6.4.3	Uppföljande åtgärder	20
6.5	Sexuella trakasserier.....	21
6.6	Övrig brottslighet	21
7	Fristående skolor.....	22
8	Funktionshindrade.....	23
9	Styrning, finansiering och tillsyn	23
10	En ny lärarutbildning.....	25
11	Jämställdhet i skolan	25
12	Skolhälsovård.....	26

Fel! Okänt namn på

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om gymnasieskolan som en bildningsinstitution.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inte alla gymnasieutbildningar skall ge grundläggande högskolebehörighet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa tydligare studieförberedande program i gymnasieskolan.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en studentexamen för treåriga studieförberedande program.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa tydliga yrkesförberedande program med varierande längd.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utforma de yrkesförberedande programmen i nära samarbete med branscherna.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en yrkesexamen för yrkesförberedande program.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en gymnasieingenjörsexamen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa riktiga lärlingsutbildningar i nära samarbete med branscherna.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en lärlingsexamen och gesällbrev för lärlingsutbildningar.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avskaffa det kursutformade gymnasiet.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kursplanerna i kärnämnen skall anpassas efter utbildningens karaktär.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjligheten för den som har en yrkesförberedande utbildning att läsa in studentexamen.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om entreprenörskap i gymnasiet.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avveckla det individuella programmet.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om höjda förkunskapskrav för tillträde till studieförberedande gymnasieutbildningar.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Skolverket skall skärpa tillsynen av betygssättningen.

Fel! Okänt namn på

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att införa nationella prov i fler ämnen.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att införa ämnesbetyg.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att införa en sexgradig målrelaterad betygsskala.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att dela upp svenskbetyget i ett språkbetyg och ett litteraturbetyg.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att införa externa examinatorer som stöd vid betygssättning.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att demokrati, förståelse och respekt för andra skall prägla skolans arbete och vardag.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att den nationella skolinspektionen skall granska om skolans undervisning förmedlar demokratiska värderingar och är allsidig.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att varje skola skall ha tydliga ordningsregler.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om lärares rätt att beslagta störande föremål.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om lärares rätt att avvisa en störande elev från undervisningen.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om skolans möjlighet att besluta om kvarsittning, skriftlig varning, föräldrasamtal och avstängning av en elev.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att tydliggöra elevers rättigheter och skyldigheter.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att elever inte skall utgöra majoritet i skolans styrelse.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att eleverna med stigande ålder bör ta ett allt större ansvar för skolans målpuppfyllelse.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att olovlig frånvaro skall noteras i terminsbetyg och skriftliga omdömen.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att rapportera olovlig frånvaro till föräldrarna och till CSN.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att mobbning inte skall bagatelliseras för att den sker inom skolans område.
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att varje skola skall ha en antimobbningsplan.
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att skollagen måste bli tydligare när det gäller lärarnas, skolans och kommunens ansvar vid mobbning.

Fel! Okänt namn på

37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om information till föräldrarna vid mobbning.
38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om möjligheten att stänga av en mobbare.
39. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om stöd till den som utsätts för mobbning.
40. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om avskiljande av och stöd till den som utsatt andra elever för kränkningar, för att eleven senare skall kunna delta i undervisningen.
41. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om ekonomisk ersättning till offer för mobbning då skolan inte vidtagit tillräckliga åtgärder.
42. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att en nationell skolinspektion bör följa upp skolornas arbete med mobbning.
43. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om sexuella trakasserier i skolan.
44. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om samarbete mellan skola, polis och sociala myndigheter.
45. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om skolans rätt att avhysa obehöriga från skolan.
46. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att kommunala skolor och fristående skolor skall arbeta under likvärdiga villkor.
47. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att kommunernas möjligheter att inverka negativt på en friskolas ansökningsprocess skall försvinna.
48. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att "rikspislistan" bör återinföras i väntan på ett system med nationell skolpeng.
49. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att fristående skolor skall ha rätt att få bidragen prövade i allmän förvaltningsdomstol genom förvaltningsbesvär.
50. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att de kommunala skolornas självständighet bör öka.
51. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att kommuner som inte uppfyller kraven om tillgänglighet för funktionshindrade skall kunna bötfällas.
52. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att de statliga specialskolorna för syn- och hörselskadade skall återinföras.
53. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att särskolan skall vara en egen skolform.
54. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att alla utvecklingsstörda skall ha rätt att gå i särskola.
55. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att särskolans innehåll skall utvecklas.

56. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att en nationell finansiering av skolan, en nationell skolpeng, skall införas.
57. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Skolverkets roll skall renodlas till att formulera målen för skolverksamheten.
58. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att en fristående nationell skolinspektion skall skapas.
59. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Myndigheten för skolutveckling skall avvecklas.
60. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om jämställdhetsarbetet i skolan.
61. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att studie- och yrkesvägledningens roll i skolan skall stärkas.
62. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att den fysiska arbetsmiljön i skolan skall förbättras.
63. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att skolhälsovården bör genomgå en kvalitetsreform.

4 Gymnasieskolan – en bildningsinstitution

Den enskilda människan är liberalismens utgångspunkt. Liberalismens mål är att alla människor ska kunna förverkliga just sina livsmål. Människor växer med kunskaper. Utbildning ger individen möjlighet att öppna nya dörrar och se nya perspektiv. Med utbildning ökar individens valmöjligheter. Bildning ger människor makt och möjlighet att forma sina egna liv.

Ordet bildning hänvisar både till kontinuitet med äldre erfarenheter och till ständig kritisk omprövning av dessa äldre kunskaper samtidigt som den pekar på en stor rikedom av inriktningar och synsätt. En skola som verkar för bildning bör leda barn och ungdomar i ett landskap av erfarenhet och kunnande, binda ihop nuet med det förflutna och med den väntade framtiden och stimulera dialogen mellan barnens och tonåringarnas erfarenheter och kunskaper som talar om helt andra erfarenheter.

Uppfyller dagens svenska skola detta löfte? Knappast. Serien av skolreformer som har karakteriserat andra hälften av 1900-talet byggde på föreställningar om en nutid och framtid som helt bryter med det förflutna. Politiker och pedagoger såg allt kulturarv och alla traditioner som bärare av överklassens mentalitet och skrev läroplaner som avsiktligt vände ryggen till äldre kunskap. Under en tid på 1970-talet påstod många ledande skolideologer att till och med ämnet historia egentligen hade förlorat sitt värde för det moderna Sveriges barn!

Då grundade skolpolitiken sina arbetsmetoder enbart på barnens egna erfarenheter och egna val som en motsats till strukturerad kunskap och systematisk intellektuell träning. I stället för bildning fick barnen fragmentariska kunskaper och snabba informationer, i stället för träning av det egna kritiska

Fel! Okänt namn på

tänkandet erbjöds frihet från det förflutna och rotlöshet, som om ett tillstånd av minnesförlust skulle vara sunt.

Efter 1970-talet började bilden av skolan att förändras utan att helt byta karaktär. Med tiden blev larmsignalerna från skolvärlden ett vanligt inslag i vardagen. Långsamt fick allmänheten kännedom om skolans negativa resultatredovisning. Efter år 2000 har dessa negativa rapporter blivit mer än vanliga. Regelbundet får vi veta hur många högstadieelever som står på gymnasiets tröskel utan godkänt betyg i kärnämnen och hur många gymnasieelever som senare lämnar skollivet utan nödvändiga betyg just när de skulle gå vidare med sina studier eller inleda ett yrkesliv. Och dessa siffror är alltid höga.

Det är dags att nå fram till en slutgiltig dom över en skolideologi som i praktiken har visat sig vara förvirrande och destruktiv. Respekt för kunskap och lust till lärande kan inte växa fram ur otydlighet och dubbla budskap. Folkpartiet liberalerna har under många år arbetat för en skolideologi som inspireras av kunskapens skapande glädje. Otydlighetens, förvirringens och hållningslöshetens skolideologi är redan död – nu är det dags att begrava den.

För att åstadkomma en attitydförändring som ger skolan möjlighet att stimulera intellektuell utveckling behövs bestämda riktade ansträngningar att återupprätta bildningen som en livsviktig del av skolarbetet. Liknande verksamhet har redan ägt rum när det gäller den betydelse som de s.k. värdegrunderna – alltså etiken – har för en demokratisk fostran och en god arbetsmiljö i skolan.

På samma sätt behöver vi nu ta itu med bildningens frågor. Instruktioner och regleringsbrev som Utbildningsdepartementet riktar till underordnade myndigheter bör lyfta fram bildningens betydelse för en skapande utveckling av skolan. Det finns behov av en revidering av läroplaner och kursplaner med tanke på förbättrad dialog mellan eleverna och kulturarvet.

En bred och fördjupad kontakt med det förflutnas erfarenheter, en allt större öppning mot hela världens kulturer, en träning i att möta och bearbeta det okända och det annorlunda – allt detta är viktigt för en sund demokratisk utveckling av de ungas syn på sig själva och på alla andra. Ingen människa kan respektera en främmande kultur om hon känner sig rotlös, vilsegången i sin egen kultur, ingen människa kan bemöta det nya utan avvisande fördomar och utan rädsla om hon inte har lärt sig att inom sig odla en skapande nyfikenhet.

5 Kunskap – skolans huvuduppgift

Gymnasieskolans huvuduppgift är att varje elev ska erövra god och välstrukturerad kunskap som kan växa genom hela livet. Skolan har fått alltför många uppgifter som flyttar fokus från kunskapsmålen, och detta har bidragit till att andelen som inte når målen ökar. Så snart ett nytt samhällsproblem har uppstått så har skolan fått i uppgift att lösa det. Så kan det inte fortsätta.

Folkpartiet anser att den socialdemokratiska skolpolitiken har misslyckats. Alltför många elever hoppar av gymnasieutbildningen. Därför krävs ett antal

viktiga reformer av gymnasieskolan för att sätta fokus på skolans kunskapsuppdrag.

5.1 Bakgrund

Regeringens politik för gymnasieskolan har misslyckats. Det visar åtskilliga rapporter och utvärderingar.

De reformer som genomfördes i början av 1990-talet byggde i huvudsak på tre principer, som inte har visat sig hålla.

1. Alla elever i grundskolan skulle gå vidare till gymnasieskolan, och kommunerna blev skyldiga att svara för utbildningen för alla ungdomar upp till 20 år. Men eftersom det krävdes godkända betyg i svenska, engelska och matematik för att komma in på nationella program i gymnasieskolan, var man tvungen att inrätta ett individuellt program (IV). IV är numera det näst största programmet. Nästan alla elever börjar visserligen i gymnasieskolan, men ca 25 procent avbryter utbildningen och ytterligare ca 15 procent lämnar den utan slutbetyg eller med Icke godkänd i ett flertal ämnen. Alltså är det bara ca 60 procent som kan sägas klara gymnasieutbildningen med den utformning den har i dag.
2. Alla utbildningar i gymnasieskolan gjordes treåriga. Det gäller både de teoretiska studieförberedande utbildningarna och de yrkesförberedande. Man tog alltså inte hänsyn till att olika yrken kräver olika lång utbildning. Inte heller beaktade man att en del ungdomar är skoltrötta efter nio år i grundskolan och skulle behöva en kortare och mera praktiskt inriktad utbildning. Detta är en av förklaringarna till de många avbrotten.
3. Alla utbildningar i gymnasieskolan skulle ge grundläggande behörighet för högskolan. Därför infördes ett antal teoretiska ämnen – kärnämnen – som är gemensamma för alla program utom IV. I inget annat land har man ambitionen, att hela elevkullen ska få grundläggande behörighet för högskolestudier. Det har också visat sig att det inte fungerar. De flesta elever som avbryter eller lämnar gymnasieskolan utan slutbetyg har tagits in på yrkesförberedande program. De avbryter därför att de inte klarar de teoretiska ämnena. I realiteten är det alltså bara ca hälften av en årskull som får grundläggande behörighet för högskolan.

5.2 Minska likriktningen

Folkpartiet liberalerna vill därför i grunden ändra strukturen i gymnasiet. Gymnasiet ska ha utbildningar både för elever som vill fortsätta sina studier på universitet eller högskola och för elever som vill gå direkt ut i arbetslivet efter gymnasiet. Alla utbildningar behöver därför inte ge grundläggande högskolebehörighet. De elever som är skoltrötta efter grundskolan ska kunna välja en mera praktiskt inriktad yrkesförberedande utbildning.

Fel! Okänt namn på

Vi föreslår följande struktur för den nya gymnasiala utbildningen:

- treåriga studieförberedande utbildningar, som avslutas med studentexamen och ger grundläggande behörighet för högskolan,
- yrkesförberedande utbildningar för olika yrken och av varierande längd, som avslutas med en yrkesexamen,
- lärlingsutbildning av varierande längd som avslutas med lärlingsexamen eller gesällbrev beroende på vad som gäller för yrket i fråga.

5.3 Tydliga studieförberedande program

Dagens kursutformade gymnasieskola med stor valfrihet för eleverna i kombination med gällande behörighets- och urvalsregler till högskolan har visat sig ha många nackdelar. En stor del av antagningen och urvalet till högskolan görs på grundval av betyg från gymnasieskolan. Eleverna i gymnasiet väljer därför gärna lätta kurser, där det inte krävs så stora ansträngningar att få höga betyg, oavsett om de har nytta av dessa kurser för sina fortsatta studier eller inte. Denna valfrihet har ofta varit till nackdel för t.ex. moderna språk och mer avancerade kurser i matematik, även om dessa ämnen är betydligt mer relevanta för de fortsatta studierna. Det händer också ofta, att eleverna väljer ett nybörjarspråk i gymnasiet i stället för att fortsätta med det språk som de studerat i grundskolan, eftersom det är lättare att få ett högt betyg i ett nybörjarspråk än i en mer avancerad kurs.

Folkpartiet liberalerna vill därför införa tydliga studieförberedande program i gymnasiet. Vi föreslår följande program:

- ett naturvetenskapligt program, som i huvudsak motsvarar naturvetenskapsprogrammet i dagens gymnasieskola, men med ännu tydligare fokus på matematik och naturvetenskapliga ämnen,
- ett humanistiskt program med mer omfattande undervisning i ämnen som svenska, historia och moderna språk – även klassiska språk bör kunna förekomma som valbara ämnen på detta program,
- ett samhällsvetenskapligt program, som i huvudsak motsvarar samhällsvetenskapsprogrammet i dagens gymnasieskola men med mer fokus på sådana ämnen som historia, samhällskunskap, religion – även estetiska ämnen bör finnas som valbara ämnen på detta program,
- ett tekniskt program, som ska vara treårigt eller fyraårigt och avslutas med gymnasieingenjörsexamen. De tre första åren ska förstärkas i fråga om teoretiska ämnen – framför allt i matematik – i jämförelse med det tekniska programmet i dagens gymnasieskola, så att de ger behörighet för antagning till utbildning vid teknisk högskola. Efter ett fjärde år på det tekniska programmet ska det vara möjligt att få examen som gymnasieingenjör.

5.4 Avskaffa det kursutformade gymnasiet

Det nuvarande kursutformade gymnasiet med många små kurser och stor individuell valfrihet för eleverna har lett till att utbildningen fragmentiserats. Förutom ett stort antal nationella kurser har eleverna också kunnat välja lokala kurser, som ibland varit rena ”hobbykurser”. Språken har delats upp i ett relativt stort antal kurser från nybörjarnivå till en mer avancerad nivå – sammanlagt sju kurser. Eftersom det är lättare att få ett högt betyg på en nybörjarkurs, har eleverna ofta valt att börja med ett nytt språk i högre årskurser i stället för att fortsätta med språk som studerats tidigare.

Folkpartiet liberalerna föreslår att gymnasiet delas in i tydligare program, där en större andel av ämnena utgör karaktärsämnen, och det individuella valet och skolans val minskas.

Med de förslag som vi här presenterar kommer alltså valfriheten att öka när det gäller olika program och inriktningar. Däremot minskar valfriheten inom varje program. De studieförberedande utbildningarna får därigenom en bättre kvalitet, och studenterna får en bättre förberedelse för fortsatta studier på universitet eller högskola. Eleverna på de yrkesförberedande programmen får en mer omfattande yrkesutbildning, eftersom dessa inte nödvändigtvis behöver leda till högskolebehörighet.

5.5 Satsa på yrkesutbildningen

De yrkesförberedande utbildningarna i dagens gymnasieskola har blivit alltför teoretiska, eftersom de innehåller samma kärnämnen som de studieförberedande utbildningarna och ska ge grundläggande behörighet för högskolestudier. Alla elever, oavsett om de vill bli frisörer eller läkare ska läsa samma kurser i matematik, naturkunskap, engelska osv. Alla elever ska emellertid inte gå vidare till högskolan och bli akademiker. Gymnasieskolan är därför i grunden felkonstruerad. Den har en konstruktion som ska ge 100 procent av en årskull grundläggande behörighet, fastän regeringens mål är att 50 procent av årskullen ska vidare till högre studier. Folkpartiet liberalerna anser att kursplanerna i kärnämnen måste anpassas efter utbildningens karaktär och elevernas behov.

Dagens yrkesförberedande utbildningar motsvarar inte arbetsmarknadens behov. De är inte heller särskilt väl anpassade till praktiskt begåvade elever, som är skoltrötta efter grundskolan. Därför avbryter många elever på dessa program sina studier eller lämnar gymnasieskolan utan slutbetyg eller med Icke godkänd i ett antal ämnen. De är därför betydligt sämre rustade för att få ett arbete än de skulle vara med en bättre anpassad yrkesutbildning.

Folkpartiet liberalerna vill utveckla de yrkesförberedande utbildningarna i nära samarbete med branscherna. Det teoretiska innehållet ska variera beroende på arbetsmarknadens krav. Utbildningarna ska göras mer differentierade beroende på olika yrkens behov och kunna leda till anställning inom yrket. De ska kunna vara tvååriga eller treåriga, och tiden för fördjupning i yrkesämnen ska öka, så att utbildningarna ger gedigna yrkeskunskaper. De elever

Fel! Okänt namn på

som går igenom ett yrkesförberedande program med godkända resultat, ska kunna avlägga en yrkesexamen.

Det ska naturligtvis ingå även teoretiska ämnen såsom svenska, engelska, matematik, samhällskunskap etc. i de yrkesförberedande utbildningarna, men målen för dessa ämnen ska anpassas till utbildningarnas yrkesprofil. Elever med godkänd yrkesexamen ska frivilligt därutöver kunna läsa fler teoretiska ämnen och skaffa sig studentexamen och högskolebehörighet. Denna möjlighet ska finnas flera år efteråt, t.ex. inom vuxenutbildningen.

5.6 Riktiga lärlingsutbildningar

De elever som inte har Godkänd i svenska, engelska och matematik från grundskolan hamnar på det individuella programmet i gymnasieskolan. De flesta av dessa får aldrig ett slutbetyg från gymnasieskolan. Många elever, som är skoltrötta efter grundskolan och tas in på ett yrkesförberedande program, avbryter sina studier, vanligen därför att de inte klarar de teoretiska ämnena. För dessa skulle en lärlingsutbildning kunna vara ett alternativ.

Folkpartiet liberalerna vill införa betydligt mer flexibla lärlingsutbildningar än de som förekommer i dag. En lärlingsutbildning ska kunna påbörjas direkt efter grundskolan men också fungera som en påbyggnad på en yrkesförberedande utbildning. Skillnaden mellan en yrkesförberedande utbildning och en lärlingsutbildning är att den praktiska delen i lärlingsutbildningen är förlagd till ett företag eller en arbetsplats. Arbetsgivaren åtar sig i ett avtal med skolväsendet ett långtgående ansvar för elevens yrkesutbildning, men vissa delar av den teoretiska utbildningen kan fortfarande vara skolförlagd.

Erfarenheterna från lärlingsutbildningar i Tyskland, Danmark och Österrike har varit mycket positiva, och lärlingarna har efter avslutad utbildning med gesällbrev eller lärlingsexamen haft betydligt lättare att få arbete. De har därför också haft en större motivation att fullfölja sin utbildning. Folkpartiet liberalerna vill därför införa ett system med flexibla lärlingsutbildningar även i Sverige.

5.7 Entreprenörskap kräver kunskap

Gymnasiet har en viktig uppgift i att ge kunskaper om entreprenörskap. Även grundskolan bör stimulera eleverna till entreprenörskap genom samverkan med företag. Oftast sätts i dag ett likhetstecken mellan anställning och arbete. För få överväger ens tanken på att genom att starta ett eget företag skapa sig ett arbetstillfälle. Kunskaper om företagande gör att fler vågar ta steget att starta eget. Detta visas t.ex. av projektet "Ung företagsamhet", som drivits i tjugo år och som låter gymnasieelever starta och driva företag under en begränsad tidsperiod med förmånliga skattevillkor. Sannolikheten för att eleverna som vuxna startar eget är fyra gånger större om de deltagit i projektet än om de inte gjort det. En utvärdering har visat, att tio år efter att projektet startades, hade 20 procent av eleverna ett eget företag med i snitt sex anställda.

Folkpartiet anser därför att det är viktigt att gymnasiet kan erbjuda entreprenörskap som en del av undervisningen på såväl studieförberedande som yrkesförberedande program.

5.8 Avskaffa det individuella programmet

Det var aldrig tänkt att det individuella programmet (IV) skulle få den omfattning som det i dag har. Det är det tredje största programmet efter samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen och omfattar i dag ca 16 000 elever. Det är också mycket dyrt för kommunerna och beräknas kosta ca 1,5 miljarder kronor per år. Flertalet elever på IV går aldrig över till ett nationellt program utan avbryter studierna eller lämnar gymnasieskolan utan slutbetyg.

Genom de förbättringar som Folkpartiet föreslår för grundskolan i grundskolemotionen och den ökade differentieringen av den gymnasiala utbildningen som vi föreslår i denna motion kommer behovet av IV att minska radikalt. Vi anser därför att IV på sikt bör avskaffas och resurserna i stället användas till förstärkningar i de första årskurserna i grundskolan.

5.9 Höj förkunskapskraven

För behörighet till dagens gymnasieskola gäller Godkänd från grundskolan i svenska, engelska och matematik. Folkpartiet liberalerna anser att dessa krav ska finnas kvar för de studieförberedande och yrkesförberedande utbildningarna, däremot inte för alla lärlingsutbildningar. Lärlingarna bör få möjlighet att fortsätta studierna i dessa ämnen parallellt med lärlingsutbildningen, om de inte nått målen i grundskolan. Genom de förbättringar som vi föreslår för grundskolan i vår grundskolemotion, kommer betydligt fler elever att nå målen. Det är viktigt att alla elever har goda kunskaper i svenska, engelska och matematik inte bara för sin yrkesverksamhet utan för sitt aktiva deltagande i samhället och för sitt vardagsliv. Dessa ämnen är viktiga ingredienser i den bildningsskola som Folkpartiet vill införa.

För de studieförberedande utbildningarna vill Folkpartiet liberalerna höja behörighetskraven. För behörighet till humanistiskt och samhällsvetenskapligt program ska det krävas godkänt betyg i ytterligare ett modernt språk utöver engelska. För behörighet till naturvetenskapligt och tekniskt program ska det krävas godkänt betyg i ett eller flera naturvetenskapliga ämnen.

Genom dessa skärpta behörighetskrav vill vi skicka ett tydligt budskap till grundskolans elever att satsa på de ämnen som de behöver för sina fortsatta studier. Kvaliteten i gymnasieutbildningen kan därigenom höjas, och gymnasiet kan bli en bildningsinstitution värd namnet. På samma sätt anser vi att högskolan bör skicka ett tydligt budskap till gymnasieskolans elever när det gäller behörighet och urval till högre utbildning. Antagningsreglerna till högre utbildning bör alltså skärpas i enlighet med vad Allians för Sverige (m, fp, kd och c) föreslår i den gemensamma högskolemotionen (2005/06:Ub1).

Fel! Okänt namn på

5.10 Nationella prov i fler ämnen än i dag

Betygen i gymnasieskolan är i dag inte likvärdiga. Det finns stora skillnader mellan olika skolor och olika kommuner. Det har både Skolverket, Tillträdesutredningen och Riksrevisionen påpekat. Det har dessutom skett en betygsinflation under den senaste tioårsperioden. Detta är olyckligt, eftersom betygen har så stor betydelse för antagning och urval till högre utbildning. Det finns en risk att rättvisan i betygssättningen och betygens legitimitet ifrågasätts.

Folkpartiet liberalerna anser därför att Skolverket bör skärpa sin tillsyn av betygssättningen. Ett sätt att säkerställa en rättvisare och mer likvärdig betygssättning är att införa nationella prov i fler ämnen än för närvarande. Vi anser att nationella prov bör införas i t.ex. fysik, kemi, tyska, franska och spanska – och inte bara tillhandahållas som provbanker. Skolverket bör också se till att betygssättningen i större utsträckning överensstämmer med resultaten på de nationella proven.

5.11 Ämnesbetyg och fler steg i betygsskalan

De nuvarande kursbetygen har visat sig ha flera nackdelar. Eftersom alla betyg är lika mycket värda och räknas samman t.ex. när en elev söker till högskolan, har systemet skapat ett behov hos eleverna att läsa upp eller tentera upp betyg från tidigare kurser, även när eleven fått betyg på en mer avancerad kurs i samma ämne. Denna form av konkurrenskomplettering är olycklig, tar tid och kostar pengar.

Folkpartiet liberalerna vill i stället införa ämnesbetyg. Varje skolämne ska ha slutmål som är anpassade till programmets karaktär. Delmål sätts upp som ska följa på varandra i en stegvis kunskapsprogression. Eleven får genom terminsbetyg information om hur han eller hon förhåller sig till de delmål som hittills uppnåtts. Slutbetyget i ett ämne ska visa kvaliteten på elevens kunskaper i förhållande till slutmålen för ämnet.

Folkpartiet anser också, att det bör införas fler betygssteg i betygsskalan. Betygsutredningen föreslog ursprungligen sex steg, men regeringen föreslog i propositionen endast fyra steg, vilket också blev riksdagens beslut. De huvudsakliga motiveringarna för detta var nog att man ville ha samma betygssystem i gymnasieskolan som i grundskolan och att det skulle vara svårt att göra så differentierade bedömningar i de mycket korta kurserna. Nu kommer flertalet kurser i gymnasiet att förlängas och omfatta minst 100 poäng. Därför föreslår Folkpartiet åter att antalet betygssteg utökas i betygsskalan.

Vi föreslår också att det i ämnet svenska införs två betyg, ett i litteratur och ett i den språkliga delen av ämnet. Många elever kan ha svårigheter att uttrycka sig korrekt i tal och skrift – t.ex. elever med invandrarbakgrund. De kan emellertid ha en mycket stor beläsenhet och behärska litteraturen. Genom uppdelning av betyget i svenska i två blir det tydligare var elevernas styrka och svagheter ligger. De kan på så sätt dels få en uppmuntran, dels tydligare påpekanden om var de behöver göra ytterligare ansträngningar. Dessutom

innebär två svenskbetyg en tydlig markering att ämnet svenska är ett bildningsämne.

5.12 Inför externa examinatorer

Som vi tidigare påpekat är inte slutbetygen i gymnasieskolan rättvisa och likvärdiga i dag. Dessutom förekommer betygsinflation. Folkpartiet liberalerna har därför tidigare i denna motion föreslagit nationella prov i fler ämnen än i dag.

Vi vill ytterligare säkerställa betygens legitimitet genom att föreslå, att det ska finnas externa examinatorer vid bedömningen av slutprov och muntliga förhör i studentexamen och yrkesexamen. Dessa bör vara väl förtrogna med målen i läroplanen och kursplanerna och betygskriterierna och komma från annan skola än den undervisande läraren. När det gäller bedömning av prov i yrkesexamen kan dessa examinatorer även komma från relevant yrkesbransch, under förutsättning att de känner till skolans mål. Dessa externa examinatorer ska tillsammans med den undervisande läraren sätta elevens slutbetyg i examen.

6 Ordning – en förutsättning för lärande

Klimatet i skolan ska präglas av ordning. Det ska finnas en struktur, både på lektioner och raster, som skapar goda förutsättningar för lärande och som ger eleverna trygghet. Det är alltid de elever som har det svårast i skolan som förlorar på oordning. En stor internationell jämförelse visar att Sverige har sämst klassrumsklimat i hela västvärlden. Inget annat land har lika mycket skadegörelse, stölder, skolk och sena ankomster.

Gymnasieskolan är en stor arbetsplats. Även om den nästan uteslutande sysselsätter ungdomar så måste vissa principer för hur man uppträder gälla där precis som i det vanliga arbetslivet. Skolan är en arbetsplats där lärarna har sin roll och eleverna har sin, och där alla måste arbeta hårt för att nå målen. Där måste alla ta ett ansvar och visa respekt för varandra. Det finns alltför många exempel på skolor där den grundläggande respekten för andra brister, där exempelvis flickor får vänja sig vid att kallas hora. Det är naturligtvis helt oacceptabelt.

Socialdemokraterna har i flera steg tagit ifrån lärarna de verktyg som behövs för att skapa ordning. Politikerna har inte stått bakom lärarna när de har behövt det. Många lärare känner sig maktlösa och vet inte om de kan ingripa mot störande elever utan att riskera böter. Vi ska vara medvetna om att när vuxenvärlden, i form av lärarna, tvingas ta ett steg tillbaka, så finns det alltid elever som tar över positionen i stället. Om inte läraren har kontrollen, så tar någon annan den, och det drabbar alltid de mest utsatta eleverna till slut.

Fel! Okänt namn på

6.1 Grundläggande värderingar

Skolans huvuduppgift är att nå kunskapsmålen. Men skolan ska också främja elevernas utveckling till demokratiska medborgare. Dessa uppgifter är sammanbundna med varandra – det är svårt att utvecklas till en människa med demokratiska värderingar utan kunskaper. Det går inte att undervisa om alla människors lika värde på lektionstid, och sedan låta något helt annat hända utanför klassrummet. Skolans ansvar för demokratin gäller både innehållet i undervisningen och att eleverna uppträder på ett respektfullt sätt mot andra.

Skolan ska inte vara värdeneutral, utan tydligt ta ställning för grundläggande humanistiska och demokratiska värderingar. Den nationella skolinspektionen, som Folkpartiet vill inrätta, ska utöva en skarp tillsyn i syfte att garantera allsidighet i undervisningen. Samma krav ska ställas på såväl kommunala som fristående skolor, på såväl konfessionella som icke konfessionella skolor. Religionsundervisningen ska ge grundläggande kunskap om alla religioner och livsåskådningar. Alla trosuppfattningar ska behandlas med saklighet och respekt. All undervisning ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Mycket ofta är våldets bärare unga människor förförda av politisk extremism. Skolan måste lämna sitt bidrag i det förebyggande arbetet för att förhindra att tonåringar dras in i intoleranta rörelser. Skolan måste vaccinera de unga mot våldsromantik. Alla former av politik byggd på rasism, klasshat eller intolerans bör utgöra ämne för en ständigt pågående debatt i skolorna. Skolorna har sedan länge bedrivit ett utmärkt arbete med att informera om och stödja diskussioner kring Förintelsen. Motsvarande arbete har ganska nyligen kommit i gång när det gäller den intolerans som har sina rötter i kommunismen.

Det är svårt att lära elever att alla har lika värde oavsett bakgrund, om lärarkåren inte speglar den mångfald som finns utanför skolans väggar. På motsvarande sätt blir det svårt att undervisa om jämställdhet mellan könen om eleven enbart möter lärare av det ena könet.

6.2 Lärarrollen

Lärarens huvuduppgift är att leda undervisningen. För detta arbete krävs inte bara djupa ämneskunskaper, utan också kunskap om lärandeprocessen, ungdomars utveckling, hur grupper fungerar och hur konflikter hanteras. Läraren ska kort sagt ha god ledarkompetens. Förhållandet mellan läraren och eleverna ska vara förtroendefyllt och eleverna ska ha stort inflytande över verksamheten, men det ska aldrig vara någon tvekan om att det är läraren som till sist fattar de professionella besluten.

Lärarnas status hänger intimt samman med lärarutbildningens utformning och lärarnas befogenheter. Lärarutbildningen har i flera steg tappat status genom att både ämneskunskaper och de kunskaper som aktivt verksamma lärare behöver har tunnats ut. Dessutom har det stora antalet obehöriga lärare sänkt lärarnas status. Lärarnas befogenheter har dessutom kringskurits bit för

bit. Tidigare hade lärare mycket makt över sin arbetsdag. I dag är den kraftigt styrd av arbetsgivaren. Lärarna måste få mer makt över sitt eget arbete.

Det finns inte en lärare eller en rektor i landet som inte vill upprätthålla trygghet och arbetsro i klassrummen, men skolpolitikerna har under årtionden ryckt undan mattan för varje försök. Lärarnas befogenheter har monterats ned och lärarnas auktoritet i skolan har tillåtits sjunka. Det obefintliga politiska stödet till lärare och rektorer som faktiskt vågar ta konflikter med elever och deras föräldrar gör att många drar sig för att ens försöka.

Lärarna måste få de verktyg som krävs för att skapa en trygg arbetsmiljö. Alla skolor ska ha tydliga ordningsregler som är väl förankrade hos elever, lärare och föräldrar. Förebyggande åtgärder som en välfungerande elevvård bestående av skolkuratorer, psykologer och skolsköterskor ska finnas på alla skolor. Skollagen ska tydligt ange att lärare har rätt att beslagta störande föremål och att avvisa störande elever från lektionen. Skolan ska kunna besluta om kvarsittning, skriftlig varning, föräldrasamtal och som sista utväg tillfällig avstängning eller relegering. Allvarliga brott i skolan ska alltid polisanmälas.

Skolan ska främja förståelsen för Sverige som ett mångkulturellt samhälle. För att åskådliggöra detta är det viktigt att det bland skolans personal finns personer med utländsk bakgrund. Det handlar inte bara om att personal med utländsk bakgrund har särskilda erfarenheter och kunskaper som behöver tas till vara, utan minst lika mycket om att det för alla elever på skolan ska göras tydligt att förebilder, auktoriteter och akademiker kan ha olika bakgrunder.

Folkpartiet liberalerna fördjupar dessa resonemang i en separat motion om lärarnas situation.

6.3 Elevrollen

Elevernas roll i skolan har länge varit oklar. Ibland talas det om elever som barn som ska läras och uppfostras och ibland anses elever till och med vuxna nog att utgöra majoritet i skolans styrelse. Många elever känner sig vilsna både som människor och som elever. Det finns allt att vinna på att tydligt klargöra och stärka elevernas roll i skolarbetet.

Vi har tidigare konstaterat att skolan är en stor arbetsplats där samma grundläggande principer för beteende ska gälla som i det övriga arbetslivet. Vi har också slagit fast att det är lärarna som leder undervisningen genom att fatta de professionella besluten i undervisningen. Vad är då elevernas roll i skolan? Jo, att vara just elever. I skolan är ungdomarna inte bara ungdomar, utan också elever. Skolan bör arbeta fram en starkare elevidentitet bland eleverna. I denna identitet bör det finnas tydliga inslag av rättigheter och skyldigheter samt ett stort mått av vi-anda. En sådan utveckling skulle gynna gymnasieskolan både som arbetsplats och som bildningsinstitution.

På många skolor har man ansett att det bästa sättet att ge eleverna inflytande är att låta dem utgöra majoritet i skolans styrelse. Eleverna ska därmed fatta beslut om skolans inriktning och utveckling. Det är helt fel väg att gå. I stället borde skolan låta eleverna få ta ett allt större ansvar för att kunskapsmålen nås och att ordningen fungerar på skolan.

Fel! Okänt namn på

Kärnan i den elevidentitet som vi vill skapa är ansvarstagande för sina egna studier och respekt för andras arbete. Grunden ska vara att eleven är skyldig att delta på lektioner, bidra till undervisningen, göra sina läxor och följa skolans grundläggande principer om uppförande. Eleven ska å andra sidan ha rätt till bra undervisning, extra stöd om så krävs, inflytande samt trygghet från mobbning och andra brott.

Först när dessa grundläggande skyldigheter och rättigheter är uppfyllda kan de byggas ut så att eleverna får ett allt större ansvar och inflytande i skolan. Man kan tänka sig att elever får funktioner som klassvärd, studiegruppsledare, klassrumsansvarig, anti-mobbingsambassadör och andra uppgifter som syftar till bättre måloppfyllelse och tryggare arbetsmiljö. Det ska dock stå klart att det yttersta ansvaret ligger på rektor, lärarna och övriga anställda i skolan.

Utbildningen i gymnasieskolan är visserligen frivillig, men elever som väl har börjat i gymnasieskolan måste också delta i undervisningen. Detta krav finns för att eleverna ska kunna nå målen med utbildningen och för att läraren ska kunna göra en riktig och rättvis bedömning av elevernas kunskaper.

Elever som studerar på heltid har rätt till studiehjälp. Skolorna ska rapportera till CSN om eleverna har olovlig frånvaro i sådan omfattning att de inte kan sägas studera på heltid. CSN kan då minska eller dra in studiehjälpen. Enligt uppgifter från CSN är skolornas rapportering otillräcklig. Den hade minskat med 40 procent mellan åren 2002/2003 och 2003/2004. Det finns därför inga tillförlitliga uppgifter om hur omfattande skolket är i gymnasieskolan.

Folkpartiet liberalerna anser att studiemoralen i gymnasiet nu måste förbättras. Därför föreslår vi att olovlig frånvaro omedelbart ska anmälas till hemmet. Vi föreslår också att olovlig frånvaro ska redovisas i elevernas terminsbetyg. Skolorna ska också bli betydligt bättre på att rapportera elevers olovliga frånvaro till CSN. Skolverket ska göra tillsyn av skolor som inte rapporterar elevers olovliga frånvaro till CSN.

6.4 Mobbning

Det är svårt att veta hur omfattande problematiken med kränkningar är, men i Skolverkets senaste undersökning från 2003 uppger var fjärde elev att han eller hon blivit kränkt vid upprepade tillfällen.

Kränkningarna innefattar fysiskt och psykiskt våld som inte sällan omfattas av brottsbalken. Den som mobbar begår ofta även andra brott. Forskningsrådsnämndens kartläggning av våld bland ungdomar i en mellanstor svensk stad visar att 52 procent av åttondeklassarna, som upprepade gånger mobbat andra i skolan, också hade attackerat, sparkat och hotat andra i gatumiljö.

Även lärare utsätts för kränkningar. Det kan handla om knivhot och grovt kränkande tillmälen. Värst drabbade är kvinnliga lärare. Mobbning är ingen barnlek. Det är viktigt att begreppet mobbning inte används för att bagatellisera våldshandlingar bara för att de sker inom skolans värld. Det handlar dessvärre ofta om mycket allvarliga händelser, som i värsta fall ger upphov

till livslångt lidande, psykiskt och/eller fysiskt. De flesta handlingar som brukar betecknas som trakasserier och mobbning har sina motsvarigheter i brottsbalkens beskrivningar av ärekränkning, misshandel, vållande till kroppsskada eller sjukdom, olaga tvång, ofredande, sexuella trakasserier och olaga hot.

6.4.1 Förebygg och upptäck mobbning

Åtgärderna mot mobbning måste vara av tre slag: förebyggande så att mobbning och utslagning aldrig uppstår, aktiva så att ingripandet mot mobbning sker med kraft och till sist uppföljande så att mobbaren inte åter fastnar i sitt destruktiva beteende. Gör skolan meningsfull – med kunskaper och höga förväntningar. En skolpolitik som betonar kunskap och ordning är i sig ett mycket viktigt bidrag till en skola som i större grad präglas av arbetsro och harmoni. Vi vet att elever som halkar efter i skolan, eller som upplever skoltiden som meningslös, ofta reagerar med att hävda sig på annat sätt: genom att störa undervisningen och/eller trakassera övriga elever, ibland rentav skolpersonal. Eleven ska tidigt få möta krav och utvärderingar – men också tidigt få stöd och hjälp när så behövs.

Antimobbningsplaner ska finnas på alla skolor. Det har visat sig vara viktigt att ha en beredskap och tydliga regler för vad som ska göras redan innan problemet uppstår. Reglerna ska vara kristallklara och de ska efterlevas. Skolverket ska ha sanktionsmöjligheter mot skolor och rektorer som inte upprättar en sådan åtgärdsplan.

6.4.2 Snabba åtgärder vid mobbning

Skolans personal får inte vara bakbunden eller känna sig tveksam på grund av luddiga paragrafer när fall av allvarlig mobbning konstateras. För att eleverna ska få ett effektivt skydd mot mobbning måste skärpningar och förtydliganden till.

Skollagen borde tvinga kommunerna att i sina skolplaner ha rutiner för polisanmälningar. Det borde vara en skyldighet för rektorn att polisanmäla våld och allvarliga kränkningar. Till allvarliga kränkningar kan även höra händelser som var och en för sig kan betraktas som mindre incidenter men som upprepas och utgör en kedja av trakasserier.

Skollagen måste också tydligare formulera att det är rektorn som är ansvarig för att vidta åtgärder mot mobbning. I dag kan rektor och kommun skjuta över ansvaret på varandra och för en förälder eller elev är det svårt att ta reda på var i den kommunala organisationen som ansvaret ligger. Lärare och övrig skolpersonal måste ges en skyldighet att rapportera våld och kränkande behandling till rektor. Det är viktigt att förtydligandet av rektors ansvar åtföljs av större befogenheter för rektor att ingripa.

En av de viktigaste åtgärderna är att informera föräldrar till ungdomar som mobbar eller mobbas. Det är i dag ingen självklarhet. Det finns metoder mot mobbning som förespråkar att föräldrarna ”inte blandas in”. Det tycker Folkpartiet är fel. Föräldrar har rätt att få veta hur deras barn har det i skolan, och de kan också bidra till en lösning av problemet.

Fel! Okänt namn på

Folkpartiet anser att gymnasieelever som gjort sig skyldiga till grova kränkningar eller våld måste kunna stängas av. Det är vanligt vid mobbning att den som utsatts inte klarar av att gå tillbaka till skolan. En elev som utsatts för allvarliga kränkningar är under oerhört stor psykisk press även efter det att kränkningarna upphört. Naturligtvis ska mobbaren få stöd för att kunna komma ur sitt destruktiva beteende och garanteras bra undervisning, även om han eller hon har stängts av. Det är angeläget att arbeta på lång sikt med att lösa problemet, i samarbete med eleven, elevens föräldrar och med professionell hjälp utifrån.

6.4.3 Uppföljande åtgärder

Det är mycket traumatiskt att bli utsatt för kollektiva fördömanden. Sker det under lång tid, införlivas de andras negativa värderingar i den egna självbild. Elever kan behöva stöd under lång tid efter det att kränkningen upphört för att bygga upp sin självkänsla igen. Detta arbete ska skolan göra i samarbete med eleven, elevens föräldrar och med professionell hjälp utifrån.

Elever som stör undervisningen eller trakasserar elever och lärare ska kunna avskiljas. Samtidigt är det viktigt att de får stöd och hjälp för att på sikt kunna återinträda i klassen och skolan. Särskilda stödgrupper med få elever per lärare är en metod att uppmärksamma och hjälpa elever som kränkt andra.

Kommunen är skyldig att förhindra att mobbning inträffar. I en del fall är det uppenbart att kommunen inte gjort allt den kunnat för att stoppa mobbningen. Ändå har ingen mobbad blivit tilldömd skadestånd. Folkpartiet vill underlätta för elever att få skadestånd av kommuner som visat underlåtenhet i arbetet mot mobbning.

Ett bra sätt att hantera skadestandsfrågan kan vara att den som driver skolor ska betala en obligatorisk försäkring för att kunna ge skadestånd till elever som fallit offer för kränkande behandling. Eleverna kan i första hand vända sig till det aktuella försäkringsbolaget och i andra hand få sin talan prövad av en nämnd som är knuten till försäkringen. Fördelen med detta är att eleven slipper en uppsplitande rättsprocess – som dessutom kan sluta med att eleven får betala rättegångskostnaderna. Det skulle därför vara värdefullt att utreda om en försäkringslösning skulle vara en bra lösning för de fall som inte kan drivas i domstol.

Det är Skolverket som ansvarar för tillsynen av att skolorna sköter sitt arbete mot mobbning som de ska. Anmälningarna om kränkande behandling till Skolverket har ökat stadigt de senaste åren. Skolverket borde också på eget initiativ undersöka hur kommunerna sköter arbetet mot mobbning. Folkpartiet anser att mycket vore vunnet om ytterligare steg togs i denna riktning och vill därför att tillsynen läggs över på en nationell skolinspektion, som är fristående från Skolverket. Den nationella skolinspektionen ska koncentrera sina resurser på tillsyn och utvärdering av skolor. På skolor som inte sköter sitt uppdrag ska skolledningen kunna bytas ut. I dag kan Skolverket stänga en fristående skola men inte göra något åt en kommunal skola som inte fungerar.

6.5 Sexuella trakasserier

Många elever och lärare känner sig kränkta och hotade i skolan. Grova könsord används alltför ofta för att förolämpa och såra. Utvecklingen speglar hur attityderna i det övriga samhället hårdnat. Många flickor vittnar om hur de får grova könsord kastade efter sig utan att varken de själva, kompisar eller lärare längre reagerar. Könsorden har blivit en del av det vanliga språkbruket. Det är en utveckling som måste brytas. Skolan ska vara en plats där elever och personal visar respekt för varandra. Flickor ska inte behöva acceptera att bli kallade könsord. Sexuella trakasserier ska inte tolereras i skolan. Det är angeläget att det finns tydliga rutiner för hur skolorna ska hantera problemen.

Sexuella trakasserier är också mobbning och måste stoppas. Idag tar lagstiftningen inte lika allvarligt på sexuella trakasserier av elever som av vuxna. I jämställdhetslagen från 1998 har en strängare lagstiftning införts mot sexuella trakasserier på arbetsplatsen. Det är viktigt att elevers situation när det gäller sexuella trakasserier uppmärksammas på samma sätt som arbetstagar-nas.

För att lösa problemet med sexuella trakasserier och grovt språkbruk krävs ett långsiktigt arbete där skolan, föräldrarna, politikerna och samhället i övrigt nu måste ta initiativet.

6.6 Övrig brottslighet

I ett antal fall har polisen kunnat avslöja att skolelever planerat mörda flera personer på sin skola på det sätt som har skett i amerikanska skolor de senaste åren. Sverige har hittills förskonats från massakrer av det slag som inträffat på skolor i andra länder och har därmed också sluppit de säkerhetsanordningar som inhägnar t.ex. en del amerikanska skolor.

I dag har lärare enligt lag skyldighet att rapportera om elever planerar att skada sig själva på grund av psykisk sjukdom eller liknande. Lära-rarnas ansvar bör också vidgas till att gälla anmälan av elever som kan misstänkas vilja skada andra. Ett tätare samarbete mellan skola, polis och sociala myndigheter skulle underlätta arbetet att förhindra våldsbrott i skolan.

Folkpartiet vill att skolan ska finnas till i ett samspel med det övriga samhället och vara så öppen som möjligt. Det är positivt när skolans lokaler kan användas även för andra ändamål och att det anordnas aktiviteter där även andra än de som direkt berörs av undervisningen bjuds in. Men i vissa situationer kan en skola behöva stänga om sig. Det kan vara för att förhindra narkotikahandel eller andra uppgörelser på skolgårdarna. En skola måste därför ha rätt att förbjuda obehöriga att vistas på skolans område. Skolorna ska, om de bedömer att det är nödvändigt, kunna utesluta alla från skolans område utom dem som studerar eller arbetar vid skolan och elevernas vårdnadshavare.

Inte heller vårdnadshavare ska ha en absolut rätt att närvara i undervisningssituationer, om inte läraren har gett sitt medgivande. I de flesta fall är det naturligtvis ett stöd för läraren att föräldrar och andra närstående engagerar sig i barnens skolgång. Det motsatta problemet – att skolor ibland har

Fel! Okänt namn på

svårt att locka föräldrar att komma på föräldramöten och utvecklingssamtal, är nog vanligare. Men i sällsynta fall kan det också uppstå konflikter mellan föräldrar och lärare, eller föräldrar emellan, som blir störande för eleverna när de utspelar sig i klassrummet.

7 Fristående skolor

Friskolor fyller en viktig funktion som komplement och konkurrent till det kommunala skolväsendet. Mångfalden av arbetsgivare ger fler utvecklingsmöjligheter för lärare och skolledare. Kommunen ska varken gynna sina egna skolor eller friskolor, utan likvärdiga villkor ska råda. En friskola ska ha rätt att överklaga en kommuns beslut till länsrätten, om friskolan anser att det inte råder likvärdiga villkor.

Folkpartiet drev länge att fristående skolor skulle öppnas för alla genom att vara avgiftsfria. Det är mycket positivt att detta nu blivit verklighet. Det ökar studiemotivationen att eleverna får gå på en skola som de tror passar dem själva särskilt bra.

Dagens system med fristående skolor är i princip bra, men förbättringar behövs för att göra det mer välfungerande. Sedan riksprislistan avskaffades har osäkerheten om friskolornas ersättning från kommunerna ökat. Oklarheten om vilken ersättning kommunen ska lämna är stor och skillnaderna mellan godkända friskolors ekonomiska villkor har ökat. Därför föreslår Folkpartiet att riksprislistan återinförs tills vidare, i väntan på att Folkpartiets system med nationell skolpeng kan utvecklas. För att skapa större rättvisa och ge de fristående skolorna stöd, föreslår vi att fristående skolor får rätt att få bidragen prövade i allmän förvaltningsdomstol genom förvaltningsbesvär. I dag kan de enbart begära laglighetsprövning.

Folkpartiet anser att kommunerna inte ska ha möjligheter att inverka negativt på en friskolas ansökningsprocess. Skolverket har den största kompetensen att bedöma vilka fristående skolor som uppfyller de krav som ställs. Till skillnad från kommunen är verket en neutral part. En del kommuner ser på friskolor ur ett snävt perspektiv, trots att alla elever, även de i kommunala skolor, gynnas av att en friskola finns i området. Konkurrens höjer kvaliteten.

Fler och fler föräldrar vill att deras barn ska gå i friskolor. Det är inte alltid bara för att skolan verkar ha bra undervisning. De flesta friskolor har också en bättre ordning och en bättre arbetsmiljö därför att skolan har större möjligheter att styra detta lokalt. Även de kommunala skolorna bör ges ett ökat utrymme för självstyre. Rektorer och lärare ska kunna fatta pedagogiska och andra avgöranden självständigt i högre grad än i dag. Friskolorna har visat att det går att bedriva skolor med minimal inblandning från kommunala politiker och tjänstemän.

8 Funktionshindre

Så gott som varje lärare kommer under sitt yrkesliv att möta elever med funktionshinder. Trots detta finns kunskaper om olika funktionshinder inte med i de mål för lärarutbildningen som anges i högskoleförordningen. Folkpartiet anser att detta måste rättas till. Huruvida en funktionshindrad elev får en bra undervisning ska inte vara beroende av vilken högskola läraren är utbildad vid.

De flesta funktionshindrade får en bra utbildning, men kommunerna måste erbjuda alla funktionshindrade en fullt tillgänglig skola. Folkpartiet vill göra det svårare för skolhuvudmän att strunta i tillgängligheten. Kommuner som inte gör vad de ska för att eleverna ska kunna tillgodogöra sig undervisningen, ska tvingas att betala böter. Det innebär inte att Folkpartiet tycker att det är fel att kommuner samverkar, t.ex. om särskoleverksamheten. Det kan vara en bra lösning för små kommuner att bygga upp resursen gemensamt, samtidigt som det inte alltid betyder längre resväg för eleven.

För elever med vissa funktionshinder är grund- eller gymnasieskolor inte den bästa skolformen. Det gäller t.ex. döva eller hörselskadade elever, som kan gå i specialskolor, och utvecklingsstörda elever, som kan gå i särskolor. Specialskolorna för elever med synskador eller flera funktionshinder har dock lagts ned. Folkpartiet anser att detta beslut var djupt olyckligt. Ekeskolans, Hällsboskolans och Åsbackaskolans elever kunde inte få ett fullgott stöd i sina hemkommuners skolor. I många små kommuner kan den kompetens som fanns på dessa skolor inte byggas upp. Därför måste ett sådant alternativ åter skapas för elever med flera funktionshinder.

Särskoleutredningen öppnar för att särskolan avvecklas. Folkpartiet stöder inte den tanken. Alla utvecklingsstörda elever ska även i fortsättningen kunna välja den gemenskap och specialistkompetens som särskolan erbjuder. Naturligtvis är det viktigt att kontakten mellan utvecklingsstörda och icke-utvecklingsstörda elever utvecklas, både i skolan och i resten av samhället, men det får inte ske till priset att de utvecklingsstörda barnen förlorar rätten till en utbildning som är anpassad efter deras behov.

9 Styrning, finansiering och tillsyn

Sedan skolan blev kommunal har vi kunnat se att satsningarna på den skiljer sig stort åt i olika landsändar. Det är så stora skillnader på hur mycket kommunerna lägger ned per elev att vi inte längre kan tala om en likvärdig skola. Detta får tydliga återverkningar på hur väl eleverna når målen. De grupper som drabbas hårdast är de som redan är utsatta – inte minst elever med utländsk bakgrund.

Folkpartiet liberalerna anser att det är hög tid att staten tar över ansvaret för skolans resurser. Pengarna ska inte variera beroende av var eleverna bor, utan bara utifrån vilka behov de har. Därför vill vi liberaler införa en nationell

Fel! Okänt namn på

skolpeng som tar hänsyn till elever i behov av särskilt stöd. En fjärdedel av resurserna för undervisning ska öronmärkas till detta ändamål.

Alla elever har rätt till en fullgod undervisning. Att staten utövar tillsyn över detta är viktigt för att säkerställa att alla elever ges den undervisning och den demokratiska fostran som de har rätt till. Det är viktigt att slå fast att tillsynen måste skärpas för alla skolor, oavsett huvudman. Fristående skolor hamnar lätt i fokus i debatten om skolor som missköter sig, men i dag finns faktiskt mycket bättre möjligheter att komma till rätta med problem i en fristående skola än i en kommunal. Alla fristående skolor granskas innan de startar och en viss tid efter starten. Dessutom kan en fristående skola stängas, om man upptäcker missförhållanden, vilket inte är fallet med en kommunal skola.

Nyligen har missförhållanden uppmärksammats i konfessionella friskolor men också i en kommunal skola, där en stor andel av personalen var medlemmar i en religiös rörelse. Även om skolor med religiös anknytning varit överrepresenterade bland de skolor som uppvisat problem, finns det ingenting som säger att en konfessionell friskola inte kan fungera på ett sätt som stämmer överens med läroplanen och dess värdegrund.

Resurser bör avsättas så att alla skolor kan besökas och granskas varje år. Friskolor som inte följer läroplanens anda – t.ex. beträffande demokrati, jämställdhet, sexualundervisning och objektiv religionsundervisning – ska få sina tillstånd indragna. Det är dock viktigt att det vidtas åtgärder även när kommunala skolor har motsvarande brister. Folkpartiet anser att skolledningen på en kommunal skola ska bytas ut om skolan misskött sig. Ett annat alternativ är att sätta en sådan skola under tillsyn av en statlig inspektör.

Skolverket ska få en annan roll än det har i dag och framför allt inrikta sig på att fastställa kursplanerna och betygskriterierna, godkänna fristående skolor och ge myndighetsservice till skolor. I stället ska en ny myndighet, en nationell kvalitetsinspektion, stå för tillsynen samt säkerställa likvärdighet i bedömningen av nationella prov och det nationella betygssystemet. Denna reform behövs för att renodla rollerna. Den myndighet som fastslår mål och betygskriterier ska inte utvärdera om systemet fungerar.

Revisorer som granskat Skolverkets verksamhet har tidigare konstaterat att myndigheten inte satsat tillräckligt stor andel av sina resurser på tillsyn. Med dagens resurser är det ingen omöjlighet att låta varje skola få ett tillsynsbesök varje år. Myndigheten för skolutveckling kan läggas ned eftersom staten inte ska lägga sig i den lokala verksamhetsutvecklingen. Skolutvecklingen kan bedrivas mycket bättre i ett lokalt samarbete med högskolorna och lärarutbildningen. Det skulle bidra till att höja kvaliteten på utvecklingsarbetet och samtidigt öka lärarhögskolornas kontakt med den dagliga verksamheten. De delar av verksamheten som är av nödvändig servicekaraktär, ska läggas över på Skolverket.

10 En ny lärarutbildning

Det finns nu i stort sett bara en enda, enhetlig lärarexamen för alla, från förskollärare till gymnasielärare. Det är inget självändamål att göra de olika lärarutbildningarna mer samordnade och likformiga. Det är stor skillnad mellan att pedagogiskt arbeta med en treåring och att lära ut komplicerade ekvationer till en artonåring, men båda uppgifterna är lika viktiga och för att utföra dem krävs en specialiserad utbildning. En av orsakerna till att få lärarstudenter i dag vill bli förskollärare är ett resultat av likformigheten.

För att få väl skickade lärare som kan förmedla kunskap och är trygga i sin profession måste lärarutbildningen göras om. Tydliga lärarkategorier ska återinföras. Exempel på sådana kategorier är förskollärare, lågstadielärare, mellanstadielärare och ämneslärare för högstadiet och gymnasiet. Obehöriga lärare med ämneskunskaper och erfarenhet ska erhålla behörighet genom att läsa in pedagogik.

Ämneslärarna ska ha fil kand-examen i två ämnen enligt vissa förutbestämda kombinationer som motsvaras av tjänster i skolväsendet. Ämneskurserna ska vara desamma för lärarstudier som för övriga studenter vid lärosätet.

Speciallärarutbildningen har lagts ned och i dag finns bara utbildningen till specialpedagog kvar. Det är dock en viktig skillnad – specialpedagogerna är utbildade och anställda för att stödja skolledningens och de ordinarie lärarnas arbete med elever i behov av särskilt stöd. Speciallärarnas roll var att arbeta direkt med eleverna, enskilt eller i mindre grupper. Utbildade speciallärare har ofta ersatts av utbildade elevassistenter.

Dagens lärarhögskolor bör utsättas för konkurrens. Examinationsrätt för ämneslärare i matematik/naturorientering/teknik ska ges till KTH, Chalmers och övriga tekniska universitet. Pedagogiska institutioner ska integreras mer med ämnesinstitutioner. Lärarutbildning ska ingå i lärosäten med ämnesundervisningen, t.ex. ska Lärarhögskolan i Stockholm (LHS) avvecklas som eget lärosäte för att i stället ingå i Stockholms universitet.

Det är för lätt att tillsvidareanställa obehöriga lärare i dag. Lagen bör skärpas så att den förbjuder tillsvidareanställning av obehöriga lärare.

Folkpartiet utvecklar resonemangen kring en ny lärarutbildning i en separat motion om lärarnas arbetssituation.

11 Jämställdhet i skolan

Skolans arbete ska präglas av demokrati och jämställdhet. Varje skola ska bedriva ett långsiktigt och målmedvetet arbete för att öka jämställdheten. Varje form av sexuella trakasserier ska bekämpas.

Ett jämställdhetsperspektiv måste genomsyra allt arbete i skolan, relationen mellan elever och lärare, skolans ledning, i styrdokument samt i lärarutbildningen om skolan ska leva upp till sina jämställdhetsmål.

Fel! Okänt namn på

Liksom i många andra högskoleutbildningar når genusperspektivet i förskole- och lärarutbildningarna inte målet. Genusperspektivet ska vara obligatoriskt i alla lärarutbildningar men i dagsläget skiljer sig genusinslaget från studieort till studieort. Detta bör förändras och tydligare regler för hur genusundervisningen i lärarutbildningarna ska vara utformad bör därför införas.

I avsnittet Ordning ovan utvecklar vi resonemangen om sexuella trakasserier.

12 Skolhälsovård

Studie- och yrkesvägledarna är en viktig yrkesgrupp i skolan. För att de ska kunna lotsa eleverna till rätt utbildningar och vägval, krävs att de själva har en bra utbildning. Det är viktigt att studie- och yrkesvägledarna dels har kunskaper om elevens förutsättningar, t.ex. vad gäller funktionshinder, och att de har god insikt om hur arbetslivet ser ut. Många elever har bristande kunskaper om företagande och entreprenörskap. Där har studie- och yrkesvägledarna en viktig roll att spela.

Både elever och lärare har rätt till en bra arbetsmiljö. En förutsättning för detta är att lärartätheten är hög så att lärarna inte överlastas av uppgifter som ligger utanför undervisningsuppdraget. Lärarna måste få befogenheter att upprätthålla skolans regler. Dessa regler har tillåtits att erodera under flera år. Skolans personal har ett gemensamt ansvar för att det skapas en god arbetsmiljö på skolan. Det psykosociala stödet måste förstärkas.

Den fysiska arbetsmiljön är på de allra flesta skolor mycket god. Det finns dock beklagliga undantag. Om skolbyggnader får förfalla, riskerar det att bli en symbol för att utbildning och kunskap inte är så betydelsefullt. Nedskräpning och klotter får inte tolereras.

Arbetet med att informera om droger måste förnyas och intensifieras. Att skolan bjuder in personer utifrån för att hålla avskräckande föreläsningar har visat sig ha begränsad effekt. Arbetet mot droger måste vävas in i vardagen på skolan genom regelbundet samarbete med polis och socialtjänst och genom att all personal är uppmärksam på förändrat beteende hos elever. Skolan bör ingå partnerskap med föräldrarna för att stärka skolans drogforebyggande arbete.

Elevernas skydd mot ohälsa, i form av skolsköterska, skolläkare, kurator och psykolog, bör genomgå en kvalitetsreform så att den blir mer professionell och ändamålsenlig. Frånvarokontroll, sjukrapportering och tilldelning av hälsoresurser bör helt eller delvis upphandlas. Detta kan ske genom samarbete med flera skolor.

Resonemangen kring detta fördjupas i Folkpartiets folkhälsomotion (2005/06:So470).

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 3 oktober 2005

Lars Leijonborg (fp)

Bo Könberg (fp)

Marita Aronson (fp)

Liselott Hagberg (fp)

Ulf Nilsson (fp)

Erik Ullenhag (fp)

Ana Maria Narti (fp)

Anita Brodén (fp)

Anna Grönlund Krantz (fp)

Martin Andreasson (fp)

Tobias Krantz (fp)

Karin Pilsäter (fp)

Yvonne Ångström (fp)

Axel Darvik (fp)

Christer Nylander (fp)